

تحلیل نظارتی پیرامون اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۱۲/۵

شماره مسلسل: ۲۰۴۶۲
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

تحلیل نظارتی پیرامون اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

نوع گزارش: طرح ولایحه □، نظارتی □، راهبردی ■

نام دفتر:

مطالعات مدیریت (گروه شفافیت و تعارض منافع)

تهیه و تدوین کننده:

حسین جمور

اظهار نظر کنندگان:

حامد سهرابی، مسعود بنافی (هیئت علمی دانشکده حکمرانی دانشگاه تهران)

ناظران علمی:

مهدی عبدالحمید، محمد عبدالحسین زاده

گرافیک و صفحه آرایی:

ساجده زارع مرزی

ویراستار ادبی:

سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:

۱. سلامت اداری
۲. شفافیت
۳. فرهنگ مقابله با فساد
۴. مبارزه با فساد

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۲/۱۰

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. پیشینه.....	۱۰
۳. وضعیت اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری.....	۱۲
۴. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی.....	۱۶
منابع و مأخذ.....	۱۸

فهرست جدول‌ها

جدول ۱. تعداد برنامه‌های اجرایی تعریف شده برای دستگاه‌های مختلف در پیش‌نویس طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی.....	۱۳
جدول ۲. مهم‌ترین برنامه‌های وزارتی‌ها و دستگاه‌های اجرایی در پیش‌نویس طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی.....	۱۴

تحلیل نظارتی پیرامون اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

چکیده

ضرورت تجویز راهبردهای پیشینی در کنار اقدامات پسینی در حوزه مبارزه با فساد، امری راهبردی است. قانون‌گذار با علم به اهمیت این موضوع و با هدف فعال کردن ظرفیت نظارت عمومی، در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد بر اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی تاکید داشته است. نتایج این مطالعه که با هدف بررسی اجرای ماده مذکور انجام شده، حاکی از آن است که: علی‌رغم اهمیت ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری در پیشگیری و مبارزه با فساد، تاکنون در راستای اجرای این ماده اقدامی جدی از سوی دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های ذیربط انجام نشده است. «تهیه و تصویب ضمانت اجرایی موثر بر اجرای ماده مذکور» توسط مجلس شورای اسلامی، اصلاح طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی با موضوع «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی»، «تسریع در ابلاغ طرح مذکور و نهایتاً رصد و پایش اجرای برنامه‌ها در وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی مشمول قانون»، از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در زمینه بهبود اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری مؤثر واقع شود.

بیان / شرح مسئله

بررسی‌ها بیانگر آن است که بنا به دلایل متعددی، اجرای قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد با موانع جدی مواجه است که عملاً موجب شده در مقوله مبارزه همه‌جانبه با فساد، قانون مذکور به یک قانون تقریباً متروک مبدل شود. یکی از مواد مهم قانون ارتقای سلامت نظام اداری که با گذشت حدود ده سال از تصویب همچنان مغفول مانده، ماده ۳۱ می‌باشد.

در **ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد** مقرر شده است که ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون را جهت اجرا به سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای آموزشی و فرهنگی و تبلیغی ابلاغ نماید. در این گزارش به دنبال میزان و کیفیت اجرای ماده مذکور هستیم.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

علی‌رغم گذشت حدود ده سال از تصویب قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، متأسفانه هنوز اقدام جدی در زمینه اجرای ماده (۳۱) قانون مذکور صورت نگرفته است. در این ماده قانونی، ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی مکلف به تهیه و ابلاغ برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی قانون ارتقای سلامت نظام اداری شده است. ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی نیز تاکنون تنها به تهیه پیش‌نویس یک طرح اقدام نموده است، که می‌بایست طرح مذکور در ستاد تصویب و به دستگاه‌های ذیربط ابلاغ شود. اما هنوز این مهم انجام نشده است.

دلایل اصلی اجرایی‌نشدن ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری به شرح زیر است:

- عدم تعیین یک مهلت زمانی برای تدوین برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و اطلاع‌رسانی توسط ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در **ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری**
 - عدم تدوین سازوکار نظارت بر اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و پایش وضعیت اجرای آن در دستگاه‌های ذیربط
 - عدم تصویب و تخصیص اعتبار کافی به دستگاه‌های متولی اجرای **ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری**
- در پیش‌نویس طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی برای ۲۰ وزارتخانه، سازمان و دستگاه اجرایی، برنامه‌هایی در حوزه آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی فساد تعریف شده است. در این مطالعه با بررسی برنامه‌های تعریف شده در طرح مذکور و به طور کلی بررسی وضعیت اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری، نواقص و کاستی‌ها شناسایی شده و راهکارهای پیشنهادی ارائه گردیده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

بر اساس بررسی‌های انجام شده در این مطالعه، راهکارهای پیشنهادی در راستای بهبود اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری به شرح زیر است:

- در طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی با عنوان «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی» که در راستای اجرای **ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد** تهیه شده است، موارد ذیل اصلاح یا اعمال گردد:

✓ ضرورت دارد برنامه‌های اجرایی تعریف شده برای دستگاه‌ها و سازمان‌ها در طرح مذکور، با جزئیات بیشتری ارائه شده تا قابلیت اجرایی پیدا کند.

✓ نقش هر یک از دستگاه‌های ذیربط در خصوص اجرای برنامه‌های تدوین شده در طرح مشخص شده و نگاهت نهادی موضوع ترسیم شود.

- ✓ اهمیت فضای مجازی و استفاده از آن در اجرای برنامه‌های آموزشی و فرهنگی در راستای پیشگیری و مبارزه با فساد در کنار نقش دستگاه‌های ذیربط تبیین و بازتعریف شود.
- ✓ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، هزینه اجرای برنامه‌ها در هریک از دستگاه‌های اجرایی برآورد شده و بر اساس این برآورد، اعتبار موردنیاز تصویب و به دستگاه‌ها تخصیص یابد.
- ✓ برای هریک از برنامه‌های تعریف شده جهت اجرا توسط سازمان صداوسیما، مدت زمان پخش برنامه به صورت روزانه یا هفتگی مشخص شود.
- ✓ شاخص‌های ارزیابی عملکرد افراد و واحدهای مسئول به‌گونه‌ای تعریف شود که میزان اثربخشی و کارایی عملکرد به صورت دوره‌ای قابلیت نظارت و بررسی را داشته باشد. به‌گونه‌ای که ضمانت اجرای برنامه‌ها تامین گردد.
- ✓ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، ابتدا راهبردها تعریف شده و سپس برنامه عملیاتی اجرایی ذیل راهبردها تدوین گردد. از جمله راهبردهایی که می‌تواند در این طرح گنجانده شود، افزایش مسئولیت‌پذیری و وظیفه‌شناسی جمعی، افزایش فشارهای اجتماعی نسبت به اقدام مفسدانه، تقویت شفافیت با تأکید بر بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی در نظارت همگانی، ارتقای شایسته‌سالاری در فرهنگ سازمانی و استحکام‌بخشی به ضمانت اجرای قوانین می‌باشد.
- ضروری است طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی با موضوع «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی»، هر چه سریع‌تر پس از انجام اصلاحات لازم، به تصویب ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی رسیده و جهت اجرا به دستگاه‌های ذیربط ابلاغ شود.
- لازم است مجلس شورای اسلامی سازوکار نظارت بر اجرای کل قانون ارتقای سلامت نظام اداری از جمله ماده (۳۱) و همچنین پایش وضعیت اجرای آن در دستگاه‌های مشمول را تهیه و تدوین نماید.
- آیین‌نامه اجرایی شیوه پوشش رسانه‌ای فساد توسط سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان بازرسی کل کشور با رعایت ملاحظات اخلاقی، مصالح عمومی و خودداری از ترویج یا قبح‌زدایی از فساد و با ملاحظه آرامش و امنیت روانی جامعه تهیه شود.
- پیشنهاد می‌شود وزارت کشور مکلف به تدوین ضوابط تأسیس و فعالیت گروه‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد تخصصی مبارزه با فساد و سوت‌زنی شده و به تصویب هیئت وزیران برساند.

۱. مقدمه

امر مبارزه با فساد مستلزم اتخاذ رهیافتی کل نگر و چند بعدی است که علاوه بر اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای منطبق بر شرایط بومی، ایجاب میکند از تمام قابلیت‌های سخت افزاری و نرم افزاری بهره گرفت. از طرفی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (مریدا) به عنوان نخستین و جامع‌ترین معاهده مبارزه با فساد، یک زبان مشترک در خصوص مبارزه با فساد ترسیم می‌کند. این معاهده در سال ۲۰۰۳ تصویب و در سال ۲۰۰۵ لازم‌الاجرا گردید. تعداد زیاد امضاکنندگان و تصویب‌کنندگان معاهده، بیانگر گستره اجماع جهانی در خصوص کنوانسیون می‌باشد. این اجماع نه تنها در بین دولت‌ها، بلکه در میان بخش خصوصی و جامعه مدنی نیز وجود دارد [۱].

به موجب قانون «الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد»^۱، کشور ایران نیز در سال ۱۳۸۷ با تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام به این کنوانسیون ملحق شده است [۲]. متعاقب الحاق کشور ایران به کنوانسیون مریدا، قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در جلسه علنی مورخ ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۷ تصویب و برای تأیید نهایی به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان ایراداتی بر قانون وارد نموده و آن را برای اصلاح به مجلس شورای اسلامی عودت داد. مجلس شورای اسلامی نظارت شورای نگهبان را تأمین نمود و مطابق اصل ۱۱۲ قانون اساسی، لایحه برای تعیین تکلیف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد. مجمع ضمن اصلاح قانون، در مورخ ۱۳۹۰/۰۸/۰۷ آن را تصویب نمود.

بر اساس «قانون دائمی نمودن ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد»^۲ مصوب ۰۶/۱۱/۱۳۹۹ مجلس شورای اسلامی، وضعیت این قانون از آزمایشی به دائمی تبدیل گردید [۳].

بررسی‌ها بیانگر آن است که در موارد متعددی به دلیل وجود مشکلات اجرایی، اجرای قانون ارزشمند ارتقای سلامت نظام اداری با موانع جدی مواجه شده است که در عمل باعث کم‌اثر شدن آن در مقوله بسیار مهم مبارزه همه‌جانبه با فساد گردیده است. باید در نظر داشت عدم اجرای قانون و تأخیر در ایجاد زیرساخت‌های لازم برای اجرای آن باعث عدم تحقق اهداف مطرح در سیاست‌های کلی نظام اداری کشور، از دست رفتن فرصت‌ها و افزایش فساد در سیستم اداری خواهد شد [۴].

یکی از مباحث اساسی در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد توجه به رویکرد پیشینی و پیشگیری از فساد در عین انجام اقدامات کنترلی و پسینی می‌باشد. در پیاده‌سازی اقدامات کنترلی و نظارتی نیز استفاده از ظرفیت نظارت همگانی نیز، اهمیت دوچندان دارد. با این تفاسیر موضوعات آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی برای کمک به جاری‌سازی هرچه بهتر برنامه‌های و اقدامات مذکور، ضروری است.

به علاوه در جامعه سالم با کنترل اجتماعی قوی، فرد مجرم رفتارهای هنجارشکن خود را پنهان می‌کند، اما در جامعه‌ای که به شکل وسیع آلوده به بیماری فساد شده باشد، رفتار فسادآمیز در نزد اکثریت ارزشمند می‌شود و همه برای انجام فعل فاسد در رقابت خواهند بود. در چنین حالتی است که افول آن جامعه فرامی‌رسد.

با گذشت زمان و با وجود اقدامات بسیاری که برای مبارزه با فساد انجام شده و توفیقاتی نیز حاصل شده، اما هنوز با نقطه مطلوب فاصله داشته که به نظر می‌رسد، نظارت متمرکز و کنترلی برای کشف و بررسی فساد تکافو نیافته و باید بر پیشگیری و استفاده از ظرفیت نظارت همگانی نیز متمرکز شویم. بدین جهت موضوعات آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی دارای اهمیت‌اند. بر همین اساس است قانون‌گذار در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، به موضوع مهم آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون پرداخته است.

بر اساس ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای آموزشی و فرهنگی و تبلیغی موظفند در راستای اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون که از طریق ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی ابلاغ می‌گردد، اقدامات لازم را به عمل آورند [۵].

با توجه به اهمیت ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری در اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون و از آنجایی که تاکنون در راستای اجرای این ماده اقدام جدی از سوی دستگاه‌های ذیربط انجام نشده و همچنین طرحی از سوی ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی به دستگاه‌های مشمول قانون ابلاغ نشده است، در این گزارش به بررسی وضعیت اجرای ماده مذکور پرداخته می‌شود.

1. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/134837>

2. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1641448>

۲-۱. پیشنهاد پژوهشی

براساس بررسی‌های علمی انجام شده، ادراک و احساس جامعه از فساد بیش از میزان واقعی فساد است [۶]. بنابراین لازم است با اجرای یک طرح فرهنگی، آموزشی و اطلاع‌رسانی، در راستای ایجاد و ارتقای فرهنگ عمومی پیشگیری و مقابله با فساد، کاهش ادراک کاذب فساد در سطح جامعه، افزایش قبح فساد در اذهان عمومی، جلب مشارکت بخش‌های مردمی در فرهنگ‌سازی پیگیری، پیشگیری و مقابله با فساد اقدام شود.

خوئینی و رحیمی (۱۳۹۵) در مطالعه خود به بررسی وضعیت عملی اجرای قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد پرداخته‌اند. براساس این مطالعه با وجود گذشت سال‌ها از تصویب قانون مذکور، هنوز بخش قابل توجهی از آیین‌نامه‌های لازم برای اجرایی شدن آن تصویب نشده است و در برخی موارد هم که آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها تصویب شده‌اند، به دلیل مشکلات اجرایی از جمله عدم تصویب و تخصیص بودجه کافی، اجرای قانون با مشکلات و موانع متعدد مواجه شده است. با توجه به موضوعات و عوامل مهمی که در قانون مذکور مورد توجه قرار گرفته است، این قانون می‌تواند سهم بسزایی در بهبود ارتقای سلامت نظام اداری و کاهش فساد و به دنبال آن افزایش بهره‌وری داشته باشد. بنابراین باید هرچه زودتر امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم برای اجرایی کردن بخش‌های مختلف این قانون فراهم شود تا از هدررفت منابع و افزایش فساد جلوگیری شود [۴].

در مطالعه انجام شده توسط دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، به سیاست‌ها، راهبردها و راهکارهای فرهنگی مقابله با فساد پرداخته شده است. در این مطالعه مهم‌ترین عوامل فرهنگی که باعث بروز فساد می‌شود، به شرح زیر بیان شده است [۷]:

- ✓ کمبود سواد و آگاهی‌های عمومی،
- ✓ پرداخت نامتوازن به افشا و برخورد با فساد،
- ✓ حمایت ناکافی از افشاکنندگان فساد،
- ✓ نظارت ناکارآمد بر تولید و عرضه آثار رسانه‌ای،
- ✓ ضعف نهادهای اجتماعی فرهنگ‌ساز،
- ✓ ضعف متولیان فرهنگی،
- ✓ عدم شفافیت.

مهم‌ترین سیاست‌های فرهنگی مقابله با فساد در این مطالعه به شرح زیر است:

- ✓ احیا و نهادینه‌سازی فریضه امر به معروف و نهی از منکر در فرهنگ عمومی،
- ✓ تقویت جایگاه و کارکرد نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای،
- ✓ تقویت نظام ارزشی حاکم بر فرد و جامعه،
- ✓ اصلاح ساختارها و فرایند.

آرائی و نجف‌پور در مطالعه خود به تبیین و تحلیل جایگاه رسانه در سیاست‌گذاری مبارزه با فساد با رویکرد نظام ملی درستکاری پرداخته‌اند. رویکرد نوینی که کشورهای مختلف در مبارزه با فساد و ارتقای سلامت نظام اداری اتخاذ کرده‌اند، نظام ملی درستکاری است. براساس این رویکرد، تمام بخش‌های جامعه باید در تعامل با یکدیگر و در راستای درستکاری ملی به هم نزدیک شوند. یافته‌ها و نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که وجود آزادی اطلاعات و به رسمیت شناختن حق دسترسی همگانی به آن، وجود آزادی مطبوعات و رسانه‌ها، عدم سانسور و خودسانسوری، استقلال ساختاری، محتوایی، مالی و سیاسی رسانه‌های همگانی و تأمین استقلال حرفه روزنامه‌نگاری، مهم‌ترین شاخص‌ها و عوامل ستون رسانه در نظام ملی درستکاری است که نبود آنها موانعی جدی بر سر راه نقش رسانه در سیاست‌گذاری مبارزه با فساد به شمار می‌رود [۸].

در مطالعه کوچکی به موضوع نقش رسانه ملی در مبارزه با فساد و جرم پرداخته شده است. براساس نتایج این مطالعه، یکی از

نقش‌های مهم رسانه ملی، نقش نظارتی و آموزشی است که می‌تواند در جهت جلوگیری از فساد و پیشگیری از جرم در کنار سایر ارگان‌ها بسیار تأثیرگذار باشد. اما در چنین شرایطی، خلأ قدرت نرم فرهنگی برخاسته از رسانه ملی احساس می‌شود که بتواند تهدیدات فرهنگی و اجتماعی را خنثی کرده و به بازسازی ارزش‌های بومی بپردازد و با افزایش آگاهی عمومی نسبت به مسئله فساد و جرم، به دولت در پیشگیری و مبارزه با فساد کمک کند [۹].

گیوریان در مطالعه خود به بررسی نقش و تأثیر رسانه‌های جمعی در کنترل فساد اداری در سازمان‌های دولتی پرداخته است. براساس این مطالعه، رسانه‌های جمعی از هر نوع، می‌توانند با رصد کردن رفتارهای سازمان‌های دولتی، مدیران و کارکنان آنها نقش بسیار مهم و حیاتی در کنترل فساد اداری ایفا کنند [۱۰].

با بررسی مطالعات پیشین دریافتیم که راهبردهای فرهنگی و راهکارهای تقویت نقش رسانه‌ها در مبارزه با فساد (نظارت، آموزش و اطلاع‌رسانی) که می‌توانند در تدوین طرح اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری (اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی قانون) مورد استفاده قرار گیرد، دارای اهمیت است. به‌علاوه همان‌گونه که ملاحظه شد، بخش‌های زیادی از قانون ارتقای سلامت اداری به‌طور مناسب اجرایی نشده است و فقط ماده (۳۱) این قانون نیست که اجرای آن مغفول مانده و با چالش مواجه شده است. بنابراین در نظر داشتن این موضوعات در تهیه برنامه‌ها و راهکارهای سیاستی اثربخش بر اجرای ماده ۳۱ قانون مذکور باید مورد تأکید باشد.

۲-۲. پیشینه تقنینی

درخصوص اطلاع‌رسانی در زمینه مبارزه با فساد و سلامت اداری، علاوه بر ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✓ بند «۸» فرمان هشت‌ماده‌ای مقام معظم رهبری:

با این امر مهم و حیاتی نباید به‌گونه شعاری و تبلیغاتی و تظاهرگونه رفتار شود. به‌جای تبلیغات باید آثار و برکات عمل، مشهود گردد. به دست‌اندرکاران این مهم تأکید کنید که به‌جای پرداختن به ریشه‌ها و ام‌الفسادها به سراغ ضعف‌ها و خطاهای کوچک نروند و نقاط اصلی را رها نکنند. هرگونه اطلاع‌رسانی به افکار عمومی که البته در جای خود لازم است، باید به‌دور از اظهارات نسنجیده و تبلیغات‌گونه بوده و حفظ آرامش و اطمینان افکار عمومی را در نظر داشته باشد [۱۱].

✓ بندهای «ب و ج» ماده (۲۸) قانون ارتقای سلامت نظام اداری:

به‌منظور ایجاد هماهنگی برای کارآمد نمودن نظام نظارت و ارتقای بهره‌وری و برای تقویت مدیریت کشور، شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی متشکل از: رؤسای دیوان محاسبات کل کشور، کمیسیون اصل نود (۹۰) مجلس شورای اسلامی، دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور، وزارت اطلاعات، سازمان برنامه‌بودجه کشور و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل می‌گردد تا در حدود وظایف مقرر هر دستگاه در قانون اساسی به‌شرح ذیل انجام وظیفه نماید:

ب- هماهنگی در تهیه شاخص‌های اندازه‌گیری میزان سلامت اداری در دستگاه‌های موضوع بندهای «الف»، «ج» و «د» ماده (۲) این قانون و اعلام عمومی آنها؛

ج- اندازه‌گیری میزان سلامت اداری و هماهنگی در تهیه گزارش کل کشور و اعلام نتایج آن.

✓ بند «الف» ماده (۸) قانون ارتقای سلامت نظام اداری:

به‌منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل حسب مورد برعهده معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور است:

الف - به تدوین سیاست‌ها و راهکارهای شفاف‌سازی اطلاعات و استقرار و تقویت نظام‌های اطلاعاتی و استانداردسازی امور و مستند نمودن فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی برای ثبت و ضبط شفاف و جامع کلیه عملیات، اطلاع‌رسانی لازم به عموم مردم و همچنین تأمین نیازهای اطلاعاتی دستگاه‌های نظارتی و اطلاعاتی کشور اقدام نماید.

✓ ماده (۸) قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر:

مردم از حق دعوت به خیر، نصیحت و ارشاد در مورد عملکرد دولت برخوردارند و در چارچوب شرع و قوانین می‌توانند نسبت به مقامات، مسئولان، مدیران و کارکنان تمامی اجزای حاکمیت و قوای سه‌گانه اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، نیروهای مسلح و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قوانین و مقررات عمومی نسبت به آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است، امر به معروف و نهی از منکر کنند [۱۲].

✓ ماده (۱۰) قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر:

وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، شهرداری‌ها و سایر نهادها و دستگاه‌های فرهنگی مکلفند شرایط اقامه امر به معروف و نهی از منکر و بالابردن سطح آگاهی‌های عمومی در این خصوص را از طریق آموزش و اطلاع‌رسانی فراهم کنند [۱۲].

✓ ماده (۳) قانون حمایت از گزارشگران فساد:

سازمان بازرسی کل کشور موظف است ظرف مدت ۶ ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون با همکاری سایر نهادهای پذیرنده و قوه قضائیه نسبت به طراحی و راه‌اندازی «سامانه گزارشگران فساد» اقدام نماید. باید در سامانه مذکور محرمانگی هویت گزارشگر و اطلاعات مندرج در سامانه رعایت شود و گزارش از طریق سامانه و با انتخاب سامانه فقط برای یک نهاد پذیرنده ارسال گردد [۱۳].

۳. وضعیت اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری

اطلاع‌رسانی صحیح در حوزه مبارزه با فساد امری است که در سال‌های اخیر چندان به آن توجه نشده است. انتشار گزارش‌های ناقص و محدود در خصوص پرونده‌های فساد، موجب بی‌اعتمادی جامعه و آسیب‌های جدی به سرمایه‌های اجتماعی می‌شود. از این رو یکی از وظایف رسانه‌های جمعی، اطلاع‌رسانی صحیح و اجرای برنامه‌های آموزش عمومی در مقابله با فساد است. بر این اساس قانونگذار در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری از این حیث به اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی قانون مذکور از طریق سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای آموزشی و فرهنگی و تبلیغی توجه ویژه‌ای داشته است. اجمالاً به نظر می‌رسد عدم توازن در پرداخت به مقوله فساد باعث بی‌اعتمادی یا ادراک غیرواقعی از فساد در جامعه شده است، به این معنا که در رسانه‌ها به اندازه‌ای که به کشف فساد پرداخته می‌شود به پیگیری و مجازات مفسد و حل و فصل فساد پرداخته نمی‌شود و یا بستر قانونی-اجتماعی پیگیری پرونده‌های فساد فراهم نشده است. از این رو گزارش‌ها ناقص و محدود بوده و لازم است سیاست‌های رسانه‌ای در جهت توازن پرداخت به فساد تدوین شود.

پس از گذشت حدود ۱۰ سال از تصویب قانون ارتقای سلامت نظام اداری، در آذرماه سال ۱۴۰۱ رئیس دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی با اشاره به مغفول ماندن ماده (۳۱) قانون، اعلام کرد که طرح فرهنگی، آموزشی، رسانه‌ای و اطلاع‌رسانی مقابله با مفاسد اقتصادی در دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی تدوین و با حضور نمایندگان سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دیوان محاسبات کشور، وزارت دادگستری و مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد، دفتر بازرسی و نماینده ویژه رئیس‌جمهور در امر مبارزه با فساد، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه پاسداران، ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر، اتاق اصناف، دادستانی تهران، سازمان اداری و استخدامی کشور، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، سازمان برنامه و بودجه، سازمان بازرسی کل کشور بررسی شده است. قرار است این طرح براساس تأکید ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری، به تصویب ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی برسد.

دلایل اصلی اجرا نشدن ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری به شرح زیر است:

✓ عدم تعیین مهلت زمانی برای تدوین برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و اطلاع‌رسانی توسط ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد

اقتصادی در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری،

نداشتن الزام به پاسخ‌گویی دستگاه‌های متولی به ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و ماده ۳۱،

عدم تدوین سازوکار نظارت بر اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و پایش وضعیت اجرای آن در دستگاه‌های ذی‌ربط،

عدم تصویب و تخصیص اعتبار کافی به دستگاه‌های متولی اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری.

ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در راستای اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و به‌منظور حرکت به سوی جامعه عاری از فساد و بهره‌گیری از حداکثر ظرفیت نهادها و دستگاه‌های حاکمیتی در هر سه قوه برای پیشگیری و مقابله با فساد، برنامه‌ها و سیاست‌های فرهنگ‌سازی در سطوح مختلف جامعه را در قالب طرح «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی» تدوین کرده است. در پیش‌نویس این طرح برای هر یک از دستگاه‌های اشاره شده در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری، برنامه‌های اجرایی تعریف شده است. در جدول (۱) تعداد برنامه‌های تعریف شده برای هر یک از دستگاه‌ها ارائه شده است.

جدول ۱. تعداد برنامه‌های اجرایی تعریف شده برای دستگاه‌های مختلف در پیش‌نویس طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی

ردیف	نام دستگاه	تعداد برنامه اجرایی تعریف شده
۱	وزارت آموزش و پرورش	۲۲
۲	سازمان صداوسیما	۱۹
۳	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۶
۴	وزارت دادگستری	۱۲
۵	سازمان اداری و استخدامی کشور	۳
۶	سازمان برنامه و بودجه	۲
۷	سازمان تبلیغات اسلامی	۱۸
۸	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۳۹
۹	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	۲۶
۱۰	سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)	۹
۱۱	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۲
۱۲	وزارت ورزش و جوانان	۲۸
۱۳	حوزه شهرداری‌ها	۱۷
۱۴	حوزه دهیاری‌ها	۹
۱۴-۱	مشترک شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	۴
۱۵	حوزه‌های علمیه سراسر کشور	۱۰
۱۶	شورای سیاستگذاری ائمه جمعه و جماعات	۴
۱۷	سازمان بسیج مستضعفین	۶
۱۸	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۳
۱۹	مرکز ملی فضای مجازی	۷
۲۰	ستاد امر به معروف و نهی از منکر	۸

مأخذ: براساس یافته‌های تحقیق.

همان گونه که ملاحظه می‌شود در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی برای بیست وزارتخانه، سازمان و دستگاه اجرایی، برنامه‌هایی در حوزه آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی فساد تعریف شده است که بیشترین برنامه‌ها برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در نظر گرفته شده است. در جدول ۲ مهم‌ترین برنامه‌های مربوط به هر یک از وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی ارائه شده است.

جدول ۲. مهم‌ترین برنامه‌های وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی در پیش‌نویس طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی

نام دستگاه	مهم‌ترین برنامه‌های اجرایی
وزارت آموزش و پرورش	<ul style="list-style-type: none"> ■ برگزاری کارگاه‌ها، کلاس‌ها، دوره‌های آموزشی، اردو و اجرای تئاتر با موضوع مبارزه با فساد، گنجاندن مفاهیم مرتبط با پیشگیری و مبارزه با فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی، قانون‌مداری، مدیریت تعارض منافع، صداقت و درستکاری در محتوای کتب درسی، ■ توسعه برنامه‌های فرهنگی و هنری با موضوع مبارزه با فساد، ■ تشکیل کارگروه مبارزه با فساد در سطح حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش، ■ معرفی چهره‌های برجسته مبارزه با فساد در کتب درسی (مانند امیرکبیر).
سازمان صداوسیما	<ul style="list-style-type: none"> ■ ترویج فرهنگ پیشگیری و مبارزه با فساد و توسعه فرهنگ پاک‌دستی در قالب تولید و پخش خبر و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، ■ ساخت میان‌برنامه‌های مستند و کلیپ‌های کوتاه در خصوص ترویج فرهنگ پاک‌دستی و مبارزه با فساد و پخش آن از رادیو و تلویزیون، ■ تشکیل و فعال‌سازی گروه تخصصی مبارزه با فساد اقتصادی در خبرگزاری صداوسیما جهت جلب مشارکت همگانی به‌منظور مبارزه با فساد در سراسر کشور، ■ تولید و پخش برنامه در خصوص زمینه‌های جدید فعالیت‌های اقتصادی، شیوه‌های مشارکت مؤثر مردم در مبارزه با مفاسد اقتصادی، فرایند و بسترهای بروز و ظهور فساد، شفافیت، ترویج شایسته‌گزینی و اقدامات موفقیت‌آمیز سایر کشورها در زمینه مقابله با فساد.
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	<ul style="list-style-type: none"> ■ اجرای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی جهت ترویج فرهنگ فساد ستیزی، ■ برقراری ارتباط مؤثر میان دانشگاه‌ها با ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، ■ برگزاری کارگاه‌های آموزشی، کرسی‌های آزاداندیشی و همایش‌های اثرگذار در زمینه مبارزه با فساد، ■ حمایت مادی و معنوی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی در حوزه مبارزه با فساد، ■ بازنگری و به‌روزرسانی متون درسی و آموزشی (دروس عمومی) و گنجاندن مطالب در زمینه فساد اقتصادی و اداری، ■ استفاده از الگوهای دانشگاه‌های موفق خارجی در زمینه مبارزه با فساد.
وزارت دادگستری (مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد)	<ul style="list-style-type: none"> ■ تدوین سند ملی پیشگیری و مبارزه با فساد در جمهوری اسلامی ایران، ■ همکاری با سازمان‌های بین‌المللی در جهت توسعه اقدامات مبارزه با فساد، ■ سنجش مستمر میزان سلامت و دوری از فساد به‌منظور یافتن نقاط آسیب‌پذیر، ■ بازنگری و اصلاح قانون ارتقای سلامت نظام اداری با همکاری دستگاه‌های نظارتی، ■ تأمین منابع لازم برای آموزش متخصصان در نهادهای مبارزه با فساد.
سازمان اداری و استخدامی کشور	<ul style="list-style-type: none"> ■ پیگیری آگاه‌سازی مردم در خصوص قوانین و مقررات، مراحل اخذ مجوزها و سایر اطلاعات موردنیاز مردم، ■ ارتقای سطح دانش و آگاهی کارکنان نظام اداری در خصوص مباحث سلامت اداری، ■ ارتقای فرهنگ سازمانی در راستای سلامت اداری و مقابله با فساد.
سازمان برنامه و بودجه	<ul style="list-style-type: none"> ■ تخصیص اعتبارات مناسب برای تدوین برنامه‌های فرهنگی، آموزشی و اطلاع‌رسانی حوزه مبارزه با فساد به تفکیک هر دستگاه، ■ ارتقای اثربخشی و کارایی نظام ارتقای سلامت اداری جهت افزایش بهره‌وری.
سازمان تبلیغات اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> ■ چاپ و انتشار کتاب با موضوع ترویج فرهنگ پاک‌دستی و تبیین پیامدهای زیان‌بار فساد، ■ حمایت نرم‌افزاری از فعالان و صاحبان فکر در زمینه پیشگیری از فساد، ■ تربیت و اعزام مبلغان دینی کارآمد در ایام و مناسبت‌های تبلیغی طول سال، ■ برگزاری پویش‌ها، جشنواره‌ها، کرسی‌های آزاداندیشی و نشست مصیمی با علما، ■ تولید برنامه‌های تلویزیونی و گفتگومحور و حمایت از تولید محتوا و محصولات چندرسانه‌ای.

نام دستگاه	مهم‌ترین برنامه‌های اجرایی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> شناساندن آثار سوء فساد با استفاده از امکانات سمعی و بصری، کتب و نشریات، برنامهریزی برای ترویج فرهنگ احترام به قانون، همکاری بیشتر مردم با دولت و ارتقای روحیه فرهنگ دینی کارکنان ادارات گسترش زمینه مشارکت و مباحثت مردم در امر مبارزه با فساد، اتخاذ سیاست‌ها ایجابی و مثبت در امور فرهنگی پیرامون فساد، ارائه طرح‌های تحقیقاتی و برگزاری دوره‌های آموزشی به منظور ارتقای فرهنگ سازمانی، تشکیل کارگروه دائمی نظارت در مؤسسات فرهنگی و فرهنگی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، استفاده از پویش‌های فراگیر کنشوری به منظور مشارکت بیشتر افکار جوانان و نوجوانان در ارتقای نظارت کاربردی.
وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	<ul style="list-style-type: none"> طراحی و راه‌اندازی سامانه پرداخت تسهیلات تبصره «۱۸» قانون بودجه، تشکیل کمیته تسهیلات وزارتخانه، بازبینی، سامان‌دهی و اصلاح شیوه‌نامه اعطای تسهیلات بانکی و نظارت مستمر بر عملکرد استان‌ها، بازنگری دستورالعمل‌ها و راه‌اندازی و ارتقای سامانه هوشمند صدور مجوزهای صنایع دستی، تقویت مشارکت و فعالیت بخش غیردولتی با رفع موانع انحصاری.
سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)	<ul style="list-style-type: none"> اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی عمومی از قوانین مرتبط با فساد، استفاده از ظرفیت‌های مردمی برای حداقل رساندن فساد، بسیج افکار عمومی در راستای افکارسنجی، آموزش و اطلاع‌رسانی در مسیر مبارزه با فساد.
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای فرهنگ مطالبه‌گری مردم و ایجاد سامانه جهت اعلام فساد به عموم مردم در نظام سلامت، معرفی مدیران پاک‌دست و مقید به اجرای صحیح قوانین و دارای سلامت اداری، اجرای دوره‌های آموزشی متناسب با نیازهای جامعه در حوزه سلامت، برگزاری سخنرانی‌ها در مناسبات مذهبی با حضور علما و استادان دانشگاه در رابطه با بُعد معنوی پاک‌دستی و مبارزه با فساد در حوزه سلامت.
وزارت ورزش و جوانان	<ul style="list-style-type: none"> استفاده از ظرفیت چهره‌های شاخص ورزشی در زمینه تهیه برنامه‌های مبارزه با فساد، برگزاری کارگاه‌های فرهنگی-آموزشی، دوره‌های تربیت مربی فرهنگی و دوره‌های آموزشی، شناسایی گلوگاه‌های بروز رشوه در وزارتخانه و اقدام جهت حذف آن، انجام مجموعه اقدامات رسانه‌ای شامل جلوگیری از انتشار اخبار غیر موثق در فضای مجازی و حقیقی، اطلاع‌رسانی مطلوب در خصوص شفاف‌سازی قوانین حوزه ورزش و جوانان و طرح سؤال نظرسنجی در خصوص مبارزه با فساد در پورتال وزارتخانه.
شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	<ul style="list-style-type: none"> وجود شفافیت و پاسخ‌گویی در تمامی فرایندهای اداری و ایجاد وحدت رویه در فرایندی اداری شهرداری‌ها، تقویت روحیه و حس مطالبه‌گری، پرسشگری و مبارزه با فساد کارکنان شهرداری، اصلاح عوامل فسادزا در ساختار درآمد و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، راه‌اندازی سامانه جامع دهیاری‌ها.
حوزه‌های علمی	<ul style="list-style-type: none"> بهرمندی از ظرفیت مراجع عظام تقلید و علمای گرانقدر، تشکیل گروه‌های جهادی و تبلیغی از طلاب به منظور تقویت ارزش‌های دینی و مذمت فساد، شکل‌دهی و تعامل بین حوزه و دانشگاه برای تبادل نظرات در زمینه مبارزه با فساد، پرهیز روحانیون و پرهیز دادن مدیران ارشد نظام از تجمل‌گرایی و تشریفات مخالف سبک زندگی اسلامی،
شورای سیاستگذاری ائمه جمعه و جماعات	<ul style="list-style-type: none"> ابلاغ یکی از محورهای سخنرانی نمازهای جمعه هر ماه یکبار با موضوعات مبارزه با فساد، آموزش و آشنایی ائمه جمعه و جماعات با موضوعات مبارزه با فساد و آموزش مردم از طریق مساجد و حساس کردن مؤمنین به موضوع فساد اقتصادی، توجه دادن نمازگزاران به لزوم گزارش فساد به ارکان رسیدگی‌کننده حاکمیت.
سازمان بسیج مستضعفین	<ul style="list-style-type: none"> مساعدت به دستگاه‌های مسئول و محاکم قوه قضائیه در مبارزه با مفاسد، تشکیل کمیته تولید متن و محتوا، کمیته آموزش و ترویج اصول و مبانی مبارزه با مفاسد، کمیته اطلاع‌رسانی رسانه‌ای و فضای مجازی و کمیته جرم‌انگاری مفاسد اقتصادی.
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	<ul style="list-style-type: none"> فعال‌سازی ظرفیت پیام‌رسان‌های داخلی برای فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی در زمینه مبارزه با فساد، بهینه‌سازی استفاده از شبکه ملی برای استفاده عمومی در کشور در بسترهای امن.
مرکز ملی فضای مجازی	<ul style="list-style-type: none"> جذاب‌سازی و غنی‌سازی محتوا و خدمات بومی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای داخلی، فرهنگ‌سازی در جهت رشد سواد اینترنتی و رسانه‌ای و هوشیارسازی مردم در مورد مخاطرات آن، در نظر گرفتن شرایط جنگ فرهنگی و حاکم کردن روحیه جهادی در کلیه دستگاه‌ها.
ستاد امر به معروف و نهی از منکر	<ul style="list-style-type: none"> پیگیری گزارش‌های مردمی در دستگاه‌ها توسط شورای امر به معروف و نهی از منکر، تقدیر و حمایت از مطالبه‌گران مردمی موفق، آموزش تخصصی مطالبه‌گری، طراحی سامانه سوت‌زنی ستاد امر به معروف و نهی از منکر و حمایت حقوقی از آمران به معروف و ناهیان از منکر.

مأخذ: همان.

با بررسی برنامه‌های تعریف شده در این طرح و به‌طور کلی بررسی وضعیت اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری، می‌توان موارد زیر را بیان نمود:

■ به‌رغم گذشت حدود ۱۰ سال از تصویب قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، متأسفانه هنوز اقدام جدی در زمینه اجرای ماده (۳۱) قانون مذکور صورت نگرفته است. در این ماده قانونی، ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی مکلف به تهیه و ابلاغ برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی قانون ارتقای سلامت نظام اداری شده است. ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی نیز تاکنون تنها به تهیه پیش‌نویس یک طرح اقدام کرده است، که باید طرح مذکور در ستاد تصویب و به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ شود، اما تاکنون این مهم انجام نشده است.

■ آیین‌نامه مشخصی برای اطلاع‌رسانی درست و هدفمند فساد به آحاد جامعه وجود ندارد.

■ در طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی، ضمانت‌های اجرایی برای برنامه‌های تعریف شده در دستگاه‌های مشمول، پیش‌بینی نشده است.

■ برنامه‌های اجرایی تعریف شده برای دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، عمدتاً به صورت کلی بوده و فاقد جزئیات لازم است. برای مثال برای برنامه‌های تعریف شده جهت اجرا توسط سازمان صداوسیما، حجم محتوایی که باید تولید شود، برای یک بازه زمانی معین، مشخص شود. یا برای برنامه‌های آموزشی و فرهنگی، گروه‌های هدف تعیین شود.

■ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، به ظرفیت‌های فضای مجازی در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد توجه چندانی نشده است.

■ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، بدون تعریف راهبردها و سیاست‌ها مجموعه‌ای از برنامه‌های عملیاتی برای هریک از دستگاه‌های اجرایی مشخص شده است.

۴. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها سیاستی

یکی از مباحث اساسی در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد بحث آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی است. به‌رغم همه تلاش‌های انجام شده در زمینه مبارزه با فساد، به‌زعم کارشناسان و خبرگان باید در امر آموزش، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی حوزه مبارزه با فساد باید کُنش جدی داشت. از این‌رو قانونگذار در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، به موضوع آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون پرداخته است.

در ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مقرر شده است که ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون را جهت اجرا به سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای آموزشی و فرهنگی و تبلیغی ابلاغ کند.

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که به‌رغم اهمیت ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری در اجرای برنامه‌های آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون، تاکنون در راستای اجرای این ماده اقدام جدی از سوی دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های ذی‌ربط انجام نشده و همچنین طرحی از سوی ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی به دستگاه‌های مشمول قانون ابلاغ نشده است. هرچند پیش‌نویس طرح مذکور توسط ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی تهیه شده است، اما هنوز در ستاد به تصویب نرسیده و به دستگاه‌های مشمول ابلاغ نشده است.

براساس بررسی‌های انجام شده در این مطالعه، راهکارهای پیشنهادی در راستای بهبود اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری به شرح زیر است:

■ در طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی درباره «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی» که در راستای اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد تهیه شده است، موارد زیر گنجانده شود:

- ✓ شایسته است برنامه‌های اجرایی تعریف شده برای دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف در طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی عملیاتی‌تر تدوین شده و با جزئیات بیشتری نقش هریک از دستگاه‌ها در پیشبرد برنامه‌های مبارزه با فساد شفاف و روشن شود و از طرفی در تمرکز بر مقوله کشف و پیگیری فساد، توازن برقرار کند.
- ✓ در این طرح نحوه استفاده و به‌کارگیری از ظرفیت فضای مجازی در اجرای برنامه‌های آموزشی و فرهنگی در راستای پیشگیری و مبارزه با فساد تبیین شود.
- ✓ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، هزینه اجرای برنامه‌ها در هریک از دستگاه‌های اجرایی برآورد شده و براساس این برآورد، اعتبار موردنیاز تصویب و به دستگاه‌ها تخصیص یابد.
- ✓ برای هریک از برنامه‌های تعریف شده جهت اجرا توسط سازمان صداوسیما، مدت زمان محتوای تولید شده به همراه زمان‌بندی پخش، مشخص و تعریف شود.
- ✓ شاخص‌های ارزیابی عملکرد افراد و واحدهای مسئول به‌گونه‌ای تعریف شود که به پیشرفت برنامه‌ها و میزان اجرای آنها گره خورده و به صورت دوره‌ای قابلیت نظارت و بررسی را داشته باشد، به‌طوری‌که ضمانت اجرای برنامه‌ها تأمین گردد.
- ✓ در طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، باید یک سلسله ارتباط منطقی و صحیحی بین برنامه‌ها وجود داشته باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود ابتدا راهبردها (کلان برنامه‌ها) تعریف و سپس برنامه عملیاتی اجرایی ذیل راهبردها تدوین گردد. از جمله راهبردهایی که می‌تواند در این طرح گنجانده شود، افزایش مسئولیت‌پذیری و وظیفه‌شناسی جمعی، افزایش فشارهای اجتماعی نسبت به اقدام مفسدانه، تقویت شفافیت با تأکید بر بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی در نظارت همگانی، ارتقای شایسته‌سالاری در فرهنگ سازمانی و استحکام‌بخشی به ضمانت اجرای قوانین است.
- ضروری است طرح ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی با موضوع «برنامه‌های فرهنگ‌سازی، آموزشی و رسانه‌ای پیشگیری و مقابله نظام‌مند با مفاسد اقتصادی»، هر چه سریع‌تر پس از انجام اصلاحات لازم، به تصویب ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی رسیده و جهت اجرا به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ شود.
- با توجه به اهمیت اطلاع‌رسانی صحیح، به موقع و مؤثر فساد در سطح جامعه، آیین‌نامه اجرایی شیوه پوشش رسانه‌ای فساد توسط سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان بازرسی کل کشور با رعایت ملاحظات اخلاقی، مصالح عمومی و خودداری از ترویج یا قبح‌زدایی از فساد و با ملاحظه آرامش و امنیت روانی جامعه تهیه شود، به‌گونه‌ای که علاوه بر حمایت و پشتیبانی مالی و معنوی از برنامه‌های ضدفساد، آیین‌نامه مذکور برای ادعاهای بی‌اساس و بی‌پایه مسئولین، چهره‌ها و سایر افراد محدودیت‌های جدی‌تری اعمال کرده و از این طریق از انتشار بی‌محابای اخبار جعلی در خصوص فساد جلوگیری شود.
- پیشنهاد می‌شود وزارت کشور مکلف به تهیه و تدوین ضوابط تأسیس و فعالیت گروه‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد تخصصی مبارزه با فساد و سوت‌زنی شده و به تصویب هیئت وزیران برساند.

- [1]. Türedi, S., & Altiner, A. (2016). Economic and political factors affecting corruption in developing countries . *Int. J. Eco. Res*, 7(1): 104 -120.
- [۲]. قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، مصوب سال ۱۳۸۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- [۳]. قانون دائمی نمودن قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مصوب سال ۱۳۹۹ مجلس شورای اسلامی.
- [۴]. خوئینی، غفور و امین حسین رحیمی (۱۳۹۵). بررسی عملی وضعیت اجرای قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب سال ۱۳۹۰، مجله دانش حسابرسی، سال ۱۶، شماره ۶۲.
- [۵]. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مصوب سال ۱۳۹۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- [۷]. غلامپور آهنگر، ابراهیم، حامد سهرابی، محمدمبین قاسمی و رضا مستمع (۱۴۰۲). جستاری پیرامون فرهنگ مقابله با فساد (به‌همراه راهکارهای تقنینی)، دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۸]. آرائی، وحید و شعبان نجف‌پور (۱۳۹۹). بررسی نقش رسانه در سیاستگذاری مبارزه با فساد مبتنی بر رویکرد نظام ملی درستکاری، فصلنامه علمی نظارت و بازرسی ناجا، سال چهاردهم، شماره ۵۳.
- [۹]. کوچکی، حمید و میترا کوچکی (۱۳۹۴). نقش رسانه ملی (تلویزیون) در امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر جرم و فساد، کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم اجتماعی.
- [۱۰]. گیوریان، حسن (۱۳۹۱). نقش رسانه‌های جمعی در کنترل فساد اداری، مطالعات رسانه‌ای، سال ۷، شماره ۱۷.
- [11]. <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=3062>.
- [۱۲]. قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر، مصوب سال ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی.
- [۱۳]. قانون حمایت از گزارشگران فساد، مصوب سال ۱۴۰۲ مجلس شورای اسلامی.

گزیده سیاستی

تاکنون اقدام جدی در زمینه اجرای ماده (۳۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد انجام نشده است. با توجه به اهمیت موضوع، اصلاح طرح ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، تصویب و ابلاغ هرچه سریع‌تر آن و سپس رصد و نظارت بر اجرای برنامه‌های مربوطه در دستگاه‌های اجرایی، می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir